

LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJA

Valstybės biudžetinė įstaiga, A. Volano g. 2/7, 01516 Vilnius, tel. (8 5) 219 1225 / 219 1152, faks. (8 5) 261 2077,
el. p. smmin@smm.lt, http://www.smm.lt. Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188603091.
Atsisk. sąsk. LT30 7300 0100 0245 7205 „Swedbank“, AB, kodas 73000

Aukštosioms mokykloms,
Lietuvos studentų atstovybių
sajungai,
Lietuvos studentų sąjungai

2010-01-13 Nr. *SL-07-03-01*
I

ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJOS POZICIJA DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS MOKSLO IR STUDIJŲ ĮSTATYMO (2009 M. BALANDŽIO 30 D. NR. XI-242) KONSTITUCINGUMO

Atsižvelgdama į viešai išsakomus nuogąstavimus dėl Mokslo ir studijų įstatymo atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai Švietimo ir mokslo ministerija, pasitelkusi konstitucinės teisės specialistus, parengė ir Jūsų žiniai siunčia poziciją dėl dažniausiai užduodamų klausimų, susijusių su Mokslo ir studijų įstatymo konstitucingumu.

BENDROSIOS PASTABOS

1. 2009 m. balandžio 30 d. Mokslo ir studijų įstatymas (toliau – MSI) yra mokslo ir studijų reformos, turinčios užtikrinti Lietuvos mokslo ir studijų sistemos kokybinę pertvarką, teisinis pagrindas. MSI įtvirtina tokią mokslo ir studijų misiją: padėti užtikrinti šalies visuomenės, kultūros ir ūkio klestėjimą, būti kiekvieno Lietuvos Respublikos piliečio visaverčio gyvenimo atrama ir paskata, tenkinti prigimtinį pažinimo troškimą.

MSI užtikrina, kad Lietuvos mokslo ir studijų politika laiduoja mokslo ir studijų kokybę, visų šalies piliečių lygias teises įgyti aukštąjį išsilavinimą ir sąlygas geriausiems dirbti mokslinį darbą, siekti mokslinio ir kūrybinio tobulėjimo, rūpinasi mokslo ir studijų sistemos atitiktimi visuomenės ir ūkio poreikiams, remia jos atvirumą ir integraciją į tarptautinę mokslinių tyrimų ir aukštojo mokslo erdvę.

2. MSI yra grindžiamas Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatomis apie aukštojo mokslo prieinamumą visiems pagal kiekvieno žmogaus sugebėjimus, aukštųjų mokyklų autonomiją, mokslo, tyrinėjimų ir dėstymo laisvę, valstybės pareigą prižiūrėti mokymo ir auklėjimo įstaigų veiklą.

3. Lietuvos Respublikos teisės sistema grindžiama Lietuvos Respublikos Konstitucijos viršenybės principu. Konstitucijos 7 str. 1 d. nustatyta, kad „negalioja joks įstatymas ar kitas aktas priešingas Konstitucijai“. Konstitucijoje yra įtvirtintos pagrindinės teisinio reguliavimo nuostatos, ji sudaro įstatymų leidybos pagrindą. Seimo priimti įstatymai bei kiti teisės aktai turi atitikti Konstituciją.

3.1. Pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją įgaliojimus oficialiai aiškinti Konstituciją turi Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Ši teisminė institucija šią funkciją atlieka sprendama, ar įstatymai neprieštarauja Konstitucijai, ar kiti Seimo priimti aktai neprieštarauja įstatymams ir Konstitucijai, ar Respublikos Prezidento ir Vyriausybės aktai neprieštarauja įstatymams ir Konstitucijai, taip pat teikdama išvadas pagal Konstitucijos 105 str. 3 d.

Konstitucinio Teismo aktuose formuojama oficiali konstitucinė doktrina, kurioje atskleidžiama vientiso konstitucinio reguliavimo, kaip vienos visumos, esmė, joje taip pat gali būti nurodoma, koks Konstitucijos nuostatų aiškinimas yra negalimas. Visi teisę kuriantys, teisę taikantys subjektai, įskaitant ir teismus, taikydami Konstituciją privalo paisyti oficialios konstitucinės doktrinos, jie negali aiškinti Konstitucijos nuostatų kitaip, nei savo aktuose yra išaiškinęs Konstitucinis Teismas. Priešingu atveju būtų nepaisoma Konstitucijos viršenybės principo, būtų sudarytos prielaidos nesuderinamumams teisės sistemoje atsirasti.

3.2. Lietuvoje įstatymų ir kitų Seimo aktų konstitucingumą vertina Konstitucinis Teismas, sprenddamas, ar įstatymai (jų dalys) ar kiti Seimo aktai neprieštarauja Konstitucijai. Tik šiai konstitucinės kontrolės institucijai priskirti įgaliojimai konstatuoti įstatymo ar kito Seimo akto prieštaravimą Konstitucijai.

Pažymėtina, kad mokslininkų, politikų ar kitų asmenų vertinimai įstatymų konstitucingumo klausimu išreiškia tik jų nuomonę ir teisinių padarinių negali sukelti.

3.3. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad svarstant MSĮ projektą Lietuvos Respublikos Seime kai kurie mokslo ir studijų reformoms nepritariantys Seimo nariai kėlė klausimą dėl atskirų jo nuostatų konstitucingumo. Vienais atvejais jų keliamos abejonės buvo išsklaidytos teisininkų išvadomis, kitais atvejais buvo rastos kompromisinės formuluotės.

Priimtas MSĮ tapo mokslo ir studijų reformos pagrindu, jo nuostatos yra sėkmingai įgyvendinamos. Šiomis nuostatomis buvo grindžiami vėlesni Seimo nutarimai (dėl M. Romerio universiteto Statuto patvirtinimo), kurių konstitucingumas svarstymo metu nebuvo kvestionuojamas. Tiesa, prasidėjusi mokslo ir studijų reforma tenkina ne visus, norima, nesuvokiant vykstančių esminių socialinio gyvenimo pokyčių, išsaugoti ir užkonservuoti iki MSĮ įsigaliojimo buvusią padėtį. Siekiant sustabdyti MSĮ pagrindu vykdomą mokslo ir studijų reformą ieškoma visokių reformos kontrargumentų (vienas iš jų – MSĮ atskirų nuostatų konstitucingumo klausimas), bandoma iš naujo pradėti diskusiją tais klausimais, dėl kurių po ilgos polemikos, išklausių visų suinteresuotų pusių nuomones jau pasiektas platus politinis bei visuomeninis konsensusas ir priimti teisiniai sprendimai.

3.4. Lietuvos teisės sistemoje galioja įstatymų ir kitų teisės aktų konstitucingumo prezumpcija, t. y. iki Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas nėra pripažinęs įstatymo (jo dalių) ar kito teisės akto (jo dalių) prieštaravimo Konstitucijai, laikoma, kad įstatymas (jo dalis) ar kitas aktas (jo dalis) yra konstitucingas. Kitaip būtų paneigtas teisinio reguliavimo privalomumo principas.

3.5. Pažymėtina, kad Mokslo ir studijų įstatymo (2009 m. balandžio 30 d., Nr. XI-242) konstitucingumo Konstitucinis Teismas nėra nagrinėjęs. Jokia valstybės institucija ar pareigūnas neturi teisės konstatuoti, kad vienos ar kitos MSĮ nuostatos prieštarauja Konstitucijai.

Pastebėtina ir tai, kad subjektai (taip pat Seimo narių grupė), turintys teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą dėl MSĮ nuostatų konstitucingumo, iki šiol nėra kreipęsi į Konstitucinį Teismą, nors didžioji dalis MSĮ nuostatų įsigaliojo nuo priėmimo momento arba 2010 m. sausio pirmos ir jų įgyvendinimas yra fundamentalių pokyčių teisinis pagrindas. Tai leidžia daryti prielaidą, kad nerasta

rimtų teisinių argumentų, kuriais remiantis būtų galima inicijuoti konstitucinės justicijos byla Konstituciniame Teisme dėl MSĮ nuostatų konstitucingumo.

3.6. Kaip buvo minėta, oficialiai Konstituciją aiškina Konstitucinis Teismas, nagrinėdamas konstitucinės justicijos bylas. Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad Konstitucija – vientisas aktas, kad Konstitucijos principai ir normos sudaro darnią sistemą, kad jokios Konstitucijos nuostatos negalima aiškinti vien pažodžiui, nė vienos Konstitucijos nuostatos negalima aiškinti taip, kad būtų iškreiptas ar paneigtas kurios nors kitos konstitucinės nuostatos turinys, nes taip būtų iškreipta viso konstitucinio teisinio reguliavimo esmė, pažeista konstitucinių vertybių pusiausvyra.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne vienoje byloje yra atskleidęs Konstitucijos nuostatų, susijusių su aukštųjų mokyklų autonomija, piliečių teise į aukštąjį mokslą, turinį ir prasmę. Minėtini Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. birželio 27 d., 2002 m. sausio 14 d., 2002 m. vasario 5 d., 2008 m. vasario 20 d., 2008 m. kovo 20 d. nutarimai. Būtent šiuose nutarimuose (t. y. ne kuriuo vienu paskirai, bet jų visuma) ir suformuluota aukštųjų mokyklų autonomijos, teisės į aukštąjį mokslą, mokslo, tyrinėjimų ir dėstyto laisvės oficiali konstitucinė doktrina. Į ją ir buvo atsižvelgiama derinant MSĮ formuluotes svarstymo metu.

Be to, kaip nurodyta Seimo narių rašte, Konstitucinis Teismas 2009 m. spalio 28 d. sprendimu išaiškino kai kurias Konstitucinio Teismo 2008 m. kovo 20 d. nutarimo, o 2009 m. gruodžio 18 d. sprendime – Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimo nuostatas. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad jis, aiškindamas savo nutarimą, yra saistomas tiek nutarimo nutarimosios, tiek motyvuojamosios dalies turinio, kad dėl Konstitucinio Teismo nutarimo aiškinimo priimtas sprendimas yra neatskiriamas nuo Konstitucinio Teismo nutarimo, kad juo negalima koreguoti ar keisti Konstitucinio Teismo nutarimo nuostatų turinio ir prasmės.

Todėl galima daryti išvadą, kad Seimo narių rašte minimuose 2009 m. spalio 28 d. ir 2009 m. gruodžio 18 d. sprendimuose nėra ir negali būti kokių nors naujų nuostatų, kurios nebuvo žinomos iki MSĮ priėmimo ir įsigaliojimo.

4. MSĮ, kuris yra mokslo ir studijų reformos teisinis pagrindas, nustato mokslo ir studijų valstybinį reguliavimą, mokslo ir studijų kokybės užtikrinimo principus, mokslo ir studijų institucijų steigimo, pabaigos ir pertvarkymo teisinius pagrindus, aukštojo mokslo kvalifikacijų ir mokslo laipsnių suteikimą ir pripažinimą, mokslo ir studijų institucijų valdymą, veiklos organizavimą ir priežiūrą, mokslo ir studijų institucijų dėstytojų, mokslo darbuotojų ir studentų teises ir pareigas, mokslo ir studijų finansavimą; valstybinių aukštųjų mokyklų turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo principus.

Pažymėtina, kad tarp MSĮ įtvirtintų studijų principų (3 str.) yra akademinės laisvės ir autonomijos, atvirumo ir atsakomybės visuomenei, akademinės bendruomenės narių bendradarbiavimo, studentų asmeninio suinteresuotumo, įsipareigojimo ugdyti akademinės bendruomenės narių visuomeninį atsakingumą, aukštųjų mokyklų ir studentų sąžiningos konkurencijos, suderinamumo su Europos aukštojo mokslo erdvės nuostatomis, nuolatinio mokymosi siekio, integracijos į valstybės ir visuomenės gyvenimą principai. Šie įstatymo principai išplaukia iš Lietuvos Respublikos Konstitucijos, juos formuluojant atsižvelgta į oficialią konstitucinę doktriną. Būtina pažymėti, kad iš Konstitucijos kylančiais principais yra grindžiamas visas MSĮ įtvirtintas teisinis reguliavimas, todėl jis negali prieštarauti Konstitucijai.

I. DĖL AUKŠTŪJŲ MOKYKLŲ AUTONOMIJOS

1. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 40 str. 3 d. nuostatos garantuoja aukštųjų mokyklų autonomiją. Oficialioje konstitucinėje doktrinoje, aiškinančioje aukštosios mokyklos autonomijos sampratą, pažymėta, kad įstatymų leidėjas, nepaneigdamas aukštųjų mokyklų autonomijos principo, gali nustatyti aukštųjų mokyklų organizacinės ir valdymo struktūros pagrindus, kad aukštųjų mokyklų valdymo institucijas, įgyvendinančias aukštosios mokyklos

